

YULDASHEV JAXONGIR INOMOVICH,
BERDIYAROV RAXMATJON TOJINOROVICH



TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQ ORGANLARINING QONUNGA XILOF HARAKATLARIDAN FUQAROLIK-HUQUQIY HIMOYA QILISH

Oquv qollanma



TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

**YULDASHEV JAXONGIR INOMOVICH,
BERDIYAROV RAXMATJON TOJINOROVICH**

**TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQ
ORGANLARINING QONUNGA XILOF
HARAKATLARIDAN FUQAROLIK-HUQUQIY
HIMOYA QILISH**

O'quv qo'llanma

Toshkent – 2026

UO'K 347.121:346.26:336.22(075.8)

KBK 67.404ya73

Y49

Yuldashev J.I., Berdiyarov R.T.

Tadbirkorlik subyektlarini soliq organlarining qonunga xilof harakatlaridan fuqarolik-huquqiy himoya qilish. O'quv qo'llanma. /J.I.Yuldashev, R.T.Berdiyarov. – T.: "Dimal" nashriyoti, 2026-y. – 176 b.

Taqrizchilar:

- E. Sabirov** – yu.f.f.d., (PhD) O'zbekiston Respublikasi Odil sudlov akademiyasi dotsenti v.b;
S. Tojiboyev – yu.f.f.d. (PhD), TDYU Fuqarolik huquqi kafedrasida katta o'qituvchisi;
G'. Mashkurov – yu.f.n dotsent., Nurafshon tumanlararo iqtisodiy sudi raisi.

Ushbu o'quv qo'llanma soliq organlarining qonunga xilof harakatlaridan tadbirkorlik subyektlarini fuqarolik-huquqiy himoya qilishning nazariy asoslari, huquqiy tartibga solish mexanizmlari va sud amaliyotidagi masalalariga bag'ishlanadi. Unda tadbirkorlik subyektlarini davlat organlarining qonunga xilof harakatlaridan himoya qilishning genezisi, ushbu munosabatdagi asosiy tushunchalar, qonunchilik asoslari, soliq organlari hujjatlarini haqiqiy emas deb topish, mansabdor shaxsining harakatini (harakatsizligini) qonunga xilof deb topishning sivilistik mazmuni, xorijiy mamlakatlar tajribasi, sud amaliyotidagi o'ziga xos jihatlari, soliq organlarining qonunga xilof harakatlari hamda qonun hujjatlariga muvofiq bo'lmagan hujjat qabul qilganligi uchun fuqarolik-huquqiy javobgarlik masalalari yoritiladi. O'rganilgan har bir mavzu yuzasidan nazorat savollari va test savollari ishlab chiqilgan bo'lib, ular mavzularni o'zlashtirishga ko'maklashadi.

Qo'llanmadagi mavzular O'zbekiston Respublikasi Odil sudlov akademiyasida o'qitiladigan davlat boshqaruvi organlari ma'muriy huquqiy faoliyatini amalga oshirishda vakolatli bo'lgan boshqa organlarning qarorlari, harakatlari (harakatsizligi) yuzasidan nizolashish, soliq bilan bog'liq nizolarning ma'muriy sudlarda ko'rishning moddiy va protsessual xususiyatlari o'quv mavzulari va Toshkent davlat yuridik universitetidagi o'qitilayotgan "Biznes huquqi" modulining dolzarb yo'nalishlari bo'lgan tadbirkorlik subektlarining davlat organlari bilan munosabatlarda himoya qilishning huquqiy asoslari bilan uzviy bog'liq bo'lib, talabalar, tadqiqotchilar va mutaxassislar uchun muhim qo'llanma sifatida xizmat qiladi.

O'quv qo'llanma Toshkent davlat yuridik universiteti Rektorining 2026-yil 21-iyuldagi 161-um sonli qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9910-261-76-3

© J.I. Yuldashev, R.T. Berdiyarov, 2026

© "Dimal" nashriyoti, 2026

MUNDARIJA

Kirish	5
1-MAVZU. DAVLAT ORGANLARINING QONUNGA XILOF HARAKATLARIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI HUQUQIY HIMOYA QILISH TIZIMINING RIVOJLANISHI	7
2-MAVZU. SOLIQ ORGANINING QONUNGA XILOF HARAKATIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI FUQAROLIK-HUQUQIY HIMOYA QILISH TUSHUNCHASI VA TAMOYILLARI	19
3-MAVZU. SOLIQ ORGANLARINING QONUNGA XILOF HARAKATLARIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI HUQUQIY HIMOYA QILISHNING QONUNCHILIK ASOSLARI	32
4-MAVZU. SOLIQ ORGANLARINING QONUNGA XILOF HARAKATLARIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI FUQAROLIK-HUQUQIY HIMOYA QILISH VOSITALARI	44
5-MAVZU. TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING HUQUQLARI VA QONUNYIY MANFAATLARINI HIMOYA QILISH USULI SIFATIDA SOLIQ ORGANLARINING HUUJATINI HAQIQIY EMAS DEB TOPISH TUSHUNCHASI VA O'ZIGA XOS JIHA TLARI	57
6-MAVZU. SOLIQ ORGANLARI MANSABDOR SHAXSLARINING HARAKATI (HARAKATSIZLIGI)NI QONUNGA XILOF DEB TOPISHNING MOHIYATI VA AHAMIYATI	72
7-MAVZU. SOLIQ ORGANINING QONUNGA XILOF HARAKATINI SODIR ETUVCHI SUB'EKTLAR DOIRASI	88

8-MAVZU. SOLIQ ORGANLARI HUJJATINI HAQIQIY EMAS DEB TOPISH, MANSABDOR SHAXSLARI HARAKATI (HARAKATSIZLIGI)NI QONUNGA XILOF DEB TOPISH TARTIBI.....	98
9-MAVZU. SOLIQ ORGANLARINING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA NISBATAN QONUNGA XILOF HARAKATLARI HAMDA QONUN HUJJATLARIGA MUVOFIQ BO'LMAGAN HUJJATNI QABUL QILGANLIGI UCHUN FUQAROLIK-HUQUQIY JAVOBGARLIKNI QO'LLASHNING XUSUSIYATLARI.....	110
10-MAVZU. SOLIQ ORGANLARI TOMONIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA YETKAZILGAN MULKIY ZARARNI QOPLASH.....	126
11-MAVZU. SOLIQ ORGANLARI MANSABDOR SHAXSLARINING NOQONUNYIY QARORLARI OQIBATIDA YUZAGA KELADIGAN JAVOBGARLIK CHORALARI.....	140
12-MAVZU. SOLIQ TO'LOVCHILARGA YETKAZGAN ZARARNI QOPLASH MEXANIZMLARI	147
13-MAVZU. RAQAMLI REALLIK SHAROITIDA SOLIQ ORGANLARI VA ULAR MANSABDOR SHAXSLARI TOMONIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING ISHCHANLIK OBRO'SIGA YETKAZILGAN ZARARNI QOPLASH	156
Foydalanishga tavsiya etilgan adabiyotlar	171

KIRISH

Tadbirkorlik subyektlari iqtisodiy taraqqiyotning muhim drayverlaridan biri sifatida barqaror rivojlanishda alohida o'rin tutadi va ularni himoya qilish bugungi kunda har qachongidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ularning ishlab chiqarish faoliyatini rag'batlantirish maqsadida soliqlar vositasida turli imtiyozlar berishga davlat tomonidan keng e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, nazorat qiluvchi organlar, xususan soliq tuzilmalari mas'uliyatini oshirish, soliq nazorati jarayonida mulkiy daxlsizlik va tadbirkorlik subyekti huquqlarining ustuvorligini ta'minlash tamoyillariga qat'iy rioya etilishiga erishish ustuvor vazifalardan sanaladi.

Biroq, amaliyotda ayrim nazorat qiluvchi organlar, jumladan soliq idoralari mansabdor shaxslari tomonidan ayrim hollarda tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy to'siqlar qo'yilishi holatlari hanuzgacha uchrab turibdi. Xususan, «shubhali soliq to'lovchilar» ro'yxatini shakllantirish amaliyoti atrofida kelib chiqayotgan bahs va e'tirozlar tadbirkorlar huquqlarining samarali himoya qilinishiga doir fuqarolik-huquqiy mexanizmlarni yanada chuqur o'rganish zarurligini ko'rsatmoqda. Bu esa qonun hujjatlarini ilmiy-nazariy va amaliy yondashuvlar asosida tahlil qilish, raqamli huquqiy tartibga solish tendensiyalarini inobatga olgan holda takomillashtirishni obyektiv zaruriyatga aylanib bormoqda.

Zero, tadbirkorlik subyektlarini himoya qilish, ularning faoliyatiga noqonuniy aralashuvlarning oldini olish va tadbirkorlar huquq hamda qonuniy manfaatlarini samarali fuqarolik-huquqiy vositalar orqali ta'minlash amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan.

Soliq organlarining qonunga xilof harakatlaridan tadbirkorlik subyektlarini huquqiy himoya qilishning qonunchilik asoslari O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi, Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeks, Soliq kodeksi, «Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida»gi, «O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga xususiy mulkni, tadbirkorlik subyektlarini ishonchli himoya qilishni yanada kuchaytirishga, ularni

1-MAVZU. DAVLAT ORGANLARINING QONUNGA XILOF HARAKATLARIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI HUQUQIY HIMOYA QILISH TIZIMINING RIVOJLANISHI

Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini tashkil etish, ularning rivojlanishi uchun sharoitlar yaratishda barcha tarixiy davrlarda ham davlat organlarining o'rni muhim ahamiyat kasb etgan. Shu bilan birga, tarixiy manbalarga ko'ra, tadbirkorlik faoliyatiga byurokratik to'sqinliklarni yuzaga kelishi, ularga zarar yetkazilishi ham aksariyat hollarda davlat organlari, mansabdor shaxslarining qonunga xilof xatti-harakatlari va bunday huquqbuzarliklarga yo'l qo'yganligi oqibatida sodir etilgan.

Darhaqiqat, davlat hokimiyati organlari tomonidan tadbirkorlik subyektlarining huquqlarini himoya qilish iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning bir shakli, huquqiy nuqtai nazaridan huquqni muhofaza qilish faoliyatining muhim funksiyasi hisoblanadi. Tadbirkorlar huquqiy himoyasini mustahkamlashda avvalo, ularning qonuniy yo'l bilan olingan yoki o'zi yaratgan mulklarining daxlsizligini ta'minlaydigan ishonchli kafolatlar tizimini ta'minlash huquqiy himoya institutlari va davlat organlarining oldida turgan muhim vazifalardan sanaladi. Jamiyatda tadbirkorlik faoliyati subyektlarini huquqiy himoya tizimini mustahkamlamasdan turib, ushbu yo'nalishni rivojlantirib bo'lmaydi.

Tadbirkorlik subyektlarining davlat organlari o'rtasidagi ommaviy-huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan nizolarni o'ziga xosligi va huquqiy himoya genezisini tarixiy davrlardagi rivojlanish tendeniyesi shuni ko'rsatmoqdaki, zamonaviy taraqqiyot sharoitlarida ommaviy va xususiy huquqdagi ilmiy yondashuvlardagi ro'y berayotgan doktrinal nazariy ta'limotlar, ma'muriy islohotlardagi konseptual talablarni e'tiborga olib ommaviy va xususiy huquq nuqtai-nazaridan aniq chegaralarni belgilash va fuqarolik huquqiy mexanizmlarini ishlab chiqish hamda davlat organlarining qonunga xilof harakatlari natijasida yetkazilgan zararlarga nisbatan fuqarolik-huquqiy normalarini

**YULDASHEV JAXONGIR INOMOVICH,
BERDIYAROV RAXMATJON TOJINOROVICH**

**TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQ
ORGANLARINING QONUNGA XILOF
HARAKATLARIDAN FUQAROLIK-HUQUQIY
HIMOYA QILISH**

O'quv qo'llanma

Muharrir: M.Talipova
Musahhih: S.Maxramov
Kompyuterda tayyorlovchi: O.Yusupov

Bosishga ruxsat etildi: 12.09.2026 yil
Bichimi 60x84 ^{1/16}. «Times New Roman»
garniturada raqamli bosma usulda chop etildi.
Shartli bosma tabog'i 11.0. Nashr.h.t. 8.8
Adadi 200. Buyurtma № 12-09/76

“Dimal” MChJ nashriyati, 100071,
Tashkent, Huvaydo ko'chasi 2A-25.

«IMPRESS MEDIA» MChJ bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Qushbegi ko'chasi, 6-uy